

The Lived Experience of Veteranship: A Case Study of Veterans of Ilam City

1. Mustafa Ali Karami : Department of Cultural Sociology, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
 2. Zahra Qasemi *: Department of Cultural Sociology, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
 3. Hossein Aghajani Marsa : Department of Cultural Sociology, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
- *Corresponding Author's Email: zah.ghasemi@iauctb.ac.ir

Received: 2025-02-08

Revised: 2025-03-18

Accepted: 2025-05-12

Published: 2025-06-10

How to Cite: Ali Karami, M., Qasemi, Z., & Aghajani Marsa, H. (2025). The Lived Experience of Veteranship: A Case Study of Veterans of Ilam City. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 3(1), 1-12.

Abstract

Introduction and Aim: Some of the people who were present at the war front and were injured, endured a lot of pain, suffering, and sorrow and reached the level of veteranship. Investigating and researching various aspects of the lives of these people is of great importance, and accordingly, the purpose of the present research was to investigate the lived experience of veterans of Ilam city.

Methodology: The present study was applied in terms of purpose and qualitative in terms of implementation method. The population of this research was veterans who were more than ten percent members of the Martyrs and Veterans Affairs Foundation of Ilam city, which according to the theoretical saturation principle number of 20 people of them were selected as samples using purposive sampling method. The instruments of the present study included a Demographic Information Form and a Semi-Structured Interview, which its validity was confirmed by the triangulation method and its reliability was obtained by the agreement coefficient between the two coders, 0.86. The data of the present research were analyzed using open, axial, and selective coding methods in MAXQDA software.

Findings: The results of this study indicated that for the lived experience of veterans were identified 44 concepts, 15 sub categories, and 4 main categories, including economic context (with 2 sub categories of economic status and quality of economic experience), social context (with 4 sub categories of quality of residence, quality of communication, acceptability, and religion), cultural context (with 4 sub categories of quality of study, scientific resume, knowledge and awareness, and thesis studies), and veteranship context (with 5 sub categories of veteranship experience status, quality of lived experience of veterans, society's attitude and perspective to veterans, status and dignity of veteran, and attitude toward veterans abroad).

Conclusion: Considering the identified concepts and sub categories and main categories for the lived experience of veterans can be provide the basis for improving their quality of life, especially in the economic, social, cultural, and veteranship contexts.

Keywords: Lived Experience, Veteran, Economic Context, Social Context, Cultural Context, Veteranship Context.

Copyright: © 2025 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

Introduction and Aim

War as an unwanted phenomenon, has short-term and long-term effects on various aspects of individual, family, and social life, and increases emotional distress in the lives of people involved in war, especially veterans (Goldstein et al., 2025). Human life has always been affected by two events of war and peace, and war as a highly stressful factor has economic, social, cultural, and psychological consequences that had a significant impact on various aspects of human life and relationships among members of society over successive generations. In Iran, the existence of eight years of war and the stresses resulting from it led to the emergence of mental disorders as a common disorder in warriors, veterans, and sacrificers and their families (Mozaffari, 2019). The eight years old Iran and Iraq war was one of the longest mechanized wars of the 20th century with human casualties, and nearly five hundred thousand people were injured in various incidents such as the revolution, terrorist attacks in the early years, and scattered struggles during the establishment and consolidation of the Islamic Republic of Iran. When one family member is injured or disturbed, it negatively affects the entire family cohesion and presents all family members with challenges (Shafiei & Mousavi Viaieh, 2021). Of course, the culture of sacrifice and martyrdom is one of the undeniable characteristics of the Islamic Revolution, which is rooted in the school of liberation of Islam and has always been the motivation for jihad. Martyrs, with their Islamic ideals, always determined the path and nature of the revolution and were the cause of its victory (Mohammadi et al., 2022).

Physical and psychological problems and challenges are inevitable consequences of war, and combatants, veterans, their family members, and even society are directly and indirectly involved in these problems and challenges (Sullivan-Baca et al., 2024). The physical problems of war usually lead to disability, but psychological injuries continue to plague the victims long after the war (Bradwisch, 2022). War creates an atmosphere of ambiguity and uncertainty for everyone, and on the one hand, it imposes increased costs on families and society, and on the other hand, it causes a decline in their welfare, health, and well-being (Vashi et al., 2024). The consequences of war affect people and society for years after it ends, and its consequences can be seen for several generations. The physical injuries resulting from war, along with the psychological injuries, will not only affect the

veterans and the generation that experienced the war, but also the health of the entire society and future generations that were not yet born at the time of the war (Edalatkhah et al., 2022). Among the harmful effects and consequences of any war, we can mention the emergence of physical, social, and psychological problems for people who were directly or indirectly present at the scene of the war. The era of the Islamic Revolution of Iran and the outbreak of the eight-year war between Iran and Iraq had many negative effects and consequences (Nasiri, 2023).

Veterans face many limitations, obstacles, and difficulties in their personal and professional lives, and accordingly, research on their lived experience is of great importance. Although, according to surveys, research has been conducted on the lives of veterans, but these studies paid less attention to the lived experience of veterans, and the results of this study can be a great help to veterans and those who deal with them in better understanding their situation and helping to improve their situation. Also, the results of this study can have many practical implications for the Martyrs and Veterans Affairs Foundation, and they can design and implement programs to improve their situation based on the results of this study. Some of the people who were present at the war front and were injured, endured a lot of pain, suffering, and sorrow and reached the level of veteranship. Investigating and researching various aspects of the lives of these people is of great importance, and accordingly, the purpose of the present research was to investigate the lived experience of veterans of Ilam city.

Methodology

The present study was applied in terms of purpose and qualitative in terms of implementation method. The population of this research was veterans who were more than ten percent members of the Martyrs and Veterans Affairs Foundation of Ilam city, which according to the theoretical saturation principle number of 20 people of them were selected as samples using purposive sampling method.

According to the theoretical saturation principle, sampling continues until new samples cannot add any new findings to the findings obtained from interviews with previous samples. Also, in the purposive sampling method, samples are selected according to predetermined goals or study entry criteria. These criteria in the present study included a veteran status of more than ten percent, a minimum of a high school diploma, being married, not being addicted to or

taking psychiatric medications, not receiving psychological services in the past three months, not having experienced stressful events such as divorce or death of a loved one in the past three months, and willingness to participate in the study and accept recording of the interviews. Also, the study exclusion criteria included not being present at the coordinated location for the interview and withdrawing from further cooperation and announcing it.

The instruments of the present study included a Demographic Information Form and a Semi-Structured Interview, which its validity was confirmed by the triangulation method and its reliability was obtained by the agreement coefficient between the two coders, 0.86. The data of the present research were analyzed using open, axial, and selective coding methods in MAXQDA software.

Findings

The results of this study indicated that for the lived experience of veterans were identified 44 concepts, 15 sub categories, and 4 main categories, including economic context (with 2 sub categories of economic status and quality of economic experience), social context (with 4 sub categories of quality of residence, quality of communication, acceptability, and religion), cultural context (with 4 sub categories of quality of

study, scientific resume, knowledge and awareness, and thesis studies), and veteranship context (with 5 sub categories of veteranship experience status, quality of lived experience of veterans, society's attitude and perspective to veterans, status and dignity of veteran, and attitude toward veterans abroad).

Discussion and Conclusion

Considering the identified concepts and sub categories and main categories for the lived experience of veterans can be provide the basis for improving their quality of life, especially in the economic, social, cultural, and veteranship contexts. As a result, considering the results of the present research and the role of economic, social, cultural, and veteranship contexts in the living conditions of veterans and their family members, it is suggested that in order to improve their living conditions, special attention be paid to social, economic, and cultural rights, livelihood status, and to improve the outlook and perspective of families, relatives, and members of society on veterans and the phenomenon of veterans, and to create conditions for creating and promoting an atmosphere of hope, enthusiasm, interest, and motivation in the lives of veterans and their family members.

تجربه زیسته جانبازی: مطالعه موردی جانبازان شهر ایلام

۱. مصطفی علی کرمی[✉]: گروه جامعه‌شناسی فرهنگی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
 ۲. زهرا قاسمی^{*}: گروه جامعه‌شناسی فرهنگی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
 ۳. حسین آقاجانی مرساء[✉]: گروه جامعه‌شناسی فرهنگی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- *ایمیل نویسنده مسئول: zah.ghasemi@iauctb.ac.ir

دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۰ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۲۸ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۲۲ انتشار: ۱۴۰۴/۰۳/۲۰

چکیده

مقدمه و هدف: برخی از افرادی که جبهه جنگ حضور داشتند و مجروح شدند، درد، رنج و غم فراوانی را کشیده و به درجه جانبازی رسیدند. بررسی و پژوهش درباره جنبه‌های مختلف زندگی این افراد اهمیت زیادی دارد و بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی تجربه زیسته جانبازان شهر ایلام بود.

روش‌شناسی: مطالعه حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، کیفی بود. جامعه این پژوهش جانبازان بالای ده درصد عضو بنیاد شهید و امور ایثارگران شهر ایلام بودند که طبق اصل اشباع نظری تعداد ۲۰ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری هدفمند به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای مطالعه حاضر شامل فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که روایی آن با روش مثلث‌سازی تایید و پایایی آن با روش ضریب توافق بین دو کدگذار ۰/۸۶ به‌دست آمد. داده‌های پژوهش حاضر با روش‌های کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج این مطالعه حاکی از آن بود که برای تجربه زیسته جانبازان ۴۴ مفهوم، ۱۵ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی شامل زمینه اقتصادی (با ۲ مقوله فرعی وضعیت اقتصادی و کیفیت تجربه اقتصادی)، زمینه اجتماعی (با ۴ مقوله فرعی کیفیت سکونت، کیفیت ارتباطی، مقبولیت و دیانت)، زمینه فرهنگی (با ۴ مقوله فرعی کیفیت مطالعه، روزمه علمی، دانش و آگاهی و رساله‌شناسی) و زمینه جانبازی (با ۵ مقوله فرعی وضعیت تجربه جانبازی، کیفیت تجربه زیسته جانبازی، نگرش و دیدگاه جامعه به جانبازان، جایگاه و منزلت جانباز و نگرش نسبت به جانبازان خارج از کشور) شناسایی شد.

نتیجه‌گیری: با توجه به مفاهیم و مقوله‌های فرعی و اصلی شناسایی شده برای تجربه زیسته جانبازان می‌توان زمینه را برای بهبود کیفیت زندگی آنها به‌ویژه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جانبازی را فراهم نمود.

کلیدواژگان: تجربه زیسته، جانباز، زمینه اقتصادی، زمینه اجتماعی، زمینه فرهنگی، زمینه جانبازی.

مجاز و حق نشر: © ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

نحوه استناددهی: علی کرمی، مصطفی؛ قاسمی، زهرا و آقاجانی مرساء، حسین. (۱۴۰۴). تجربه زیسته جانبازی: مطالعه موردی جانبازان شهر ایلام. *روان‌شناسی انگیزش، رفتار و سلامت*، ۱۲(۱)، ۱-۱۲.

مقدمه

جنگ به‌عنوان پدیده‌ای ناخواسته آثار کوتاه‌مدت و بلندمدتی بر جنبه‌های مختلف زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی دارد و باعث افزایش آشفتگی هیجانی در زندگی افراد درگیر در جنگ به‌ویژه جانبازان می‌شود (Goldstein et al., 2025). زندگی انسان همیشه از دو رویداد جنگ و صلح تاثیر پذیرفته است و جنگ به‌عنوان یک عامل بسیار استرس‌زا دارای پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و روان‌شناختی است که در طول نسل‌های پیاپی تاثیر چشمگیری بر ابعاد گوناگون زندگی انسان و روابط اعضای جامعه گذاشته است. در ایران، وجود هشت سال جنگ و استرس‌های ناشی از آن موجب شد تا اختلال‌های روانی ناشی از آن به‌عنوان اختلالی شایع در رزمندگان، جانبازان و ایثارگران و خانواده‌های آنها مطرح شود (Mozaffari, 2019). در طول تاریخ، انسان‌ها و جوامع همواره با هدف‌های مختلفی درگیر جنگ با یکدیگر شدند و جنگ و درگیری آثار مخربی بر جوامع بشری و به‌ویژه آنهایی که به‌طور مستقیم درگیر آن بودند، بر جای گذاشته است (Bahrami et al., 2021). جنگ هشت ساله ایران و عراق یکی از طولانی‌ترین جنگ‌های مکانیزه قرن بیستم با تلفات انسانی بود و نزدیک به پانصد هزار نفر در حادثه‌های مختلفی مانند جریان انقلاب و حملات تروریستی سال‌های آغازین و مبارزه‌های پراکنده در جریان استقرار و تثبیت نظام جمهوری اسلامی ایران دچار آسیب‌دیدگی شدند. وقتی یکی از اعضای خانواده دچار آسیب یا اختلال شود بر کل انسجام خانواده تاثیر منفی می‌گذارد و کل اعضای خانواده را با چالش‌هایی مواجه می‌سازد (Shafiei & Mousavi Viaieh, 2021). البته، فرهنگ ایثار و شهادت از جمله ویژگی‌های انکارناپذیر انقلاب اسلامی می‌باشد که ریشه در مکتب‌های اسلامی دارد و همواره انگیزه جهاد بوده است. شهدا همیشه با آرمان‌های اسلامی خود مشخص‌کننده راه و خصلت انقلاب و عامل پیروزی آن بودند (Mohammadi et al., 2022).

جنگ مسئله‌ای مهم در بهداشت عمومی جامعه با آثار پایدار و بلندمدت بر جسم و روان است. به عبارت دیگر، مشکل‌ها و چالش‌های جسمی و روانی از عوارض اجتناب‌ناپذیر جنگ می‌باشد و رزمندگان، جانبازان و اعضای خانواده آنها و حتی جامعه به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم درگیر مشکل‌ها و چالش‌های مذکور می‌باشند

(Sullivan-Baca et al., 2024). مشکل‌های جسمی جنگ معمولاً منجر به نقص عضو می‌شوند، اما جراحات‌های روانی تا مدت‌ها پس از جنگ نیز گریبان‌گیر آسیب‌دیدگان می‌شود (Bradwisch, 2022). جنگ برای همه فضایی از ابهام و عدم اطمینان ایجاد می‌کند و از یک سو سبب تحمیل افزایش هزینه‌ها برای خانواده و جامعه و از سوی دیگر سبب افت رفاه، سلامت و بهزیستی آنها می‌شود (Vashi et al., 2024). تبعات جنگ تا سال‌ها پس از اتمام آن بر مردم و جامعه تاثیر می‌گذارد و پیامدهای آن را می‌توان تا چندین نسل بعد دید. آسیب‌های جسمی حاصل از جنگ در کنار آسیب‌های روانی نه تنها بر جانبازان و نسلی که جنگ را لمس کردند، بلکه بر سلامت کل جامعه و نسل‌های بعد که در زمان جنگ هنوز متولد نشده بودند نیز تاثیرگذار خواهد بود (Edalatkhah et al., 2022). جنگ به‌صورت رویدادی ناخواسته جوامع را درگیر می‌کند و آثار و پیامدهای طولانی مدتی بر جنبه‌های مختلف زندگی فردی، خانوادگی، عاطفی و اجتماعی جانبازان می‌گذارد. مشکل‌های جانبازان می‌تواند سلامت روان‌شناختی اعضای خانواده و مراقبین را تحت تاثیر قرار دهد و بر تنزل انسجام خانواده شود (Khaledi et al., 2022). از آثار و پیامدهای زیان‌بار هر جنگی می‌توان به بروز مشکل‌های جسمی، اجتماعی و روان‌شناختی برای افرادی اشاره کرد که به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم در صحنه جنگ حاضر بودند. دوران انقلاب اسلامی ایران و بروز جنگ هشت ساله میان ایران و عراق دارای آثار و پیامدهای منفی زیادی بود (Nasiri, 2023). یکی از پیامدهای روانی برای بازماندگان جنگ، اختلال استرس پس از سانحه است که پدیده‌ای شایع، مزمن و ناتوان‌کننده می‌باشد؛ به‌طوری که ۵۱ درصد از جانبازان دچار اختلال استرس پس از سانحه از علائم خفیف تا شدید آن هستند (Mikaeili & Einy, 2022).

پژوهش‌هایی درباره تجربه زیسته جانبازان و خانواده‌های آنان درباره مسائل مختلف انجام شده است که در ادامه نتایج مهم‌ترین آنها به‌صورت مختصر گزارش می‌شوند.

Naderi & Oveisi Fordoei (2025) ضمن پژوهشی با عنوان تجربه زیسته فرزندخوانده‌ها در خانواده جانبازان قطع نخاعی به این نتیجه رسیدند که روایت‌های مصاحبه‌شوندگان از تجربه زیسته خود را می‌توان در سه مقوله کلی و محوری هویت‌یابی، روابط خانوادگی و

که جانبازان به تناسب موقعیت‌های مختلفی که در آن قرار گرفتند یعنی مدیریت خانواده، فشارهای دیگر زندگی (مضيقه فرزند و فرزندآوری) از طریق مولفه‌های اعتقادی، روانی و عاطفی، اقتصاد، حقوقی و قانونی جهت تثبیت و استمرار و در نهایت خودتنظیمی خانواده و زندگی مشترک زوجین دست به انتخاب زدند.

جانبازان با محدودیت‌ها، موانع و دشواری‌های زیادی در زندگی شخصی و شغلی مواجه هستند و بر همین اساس، پژوهش درباره تجربه زیسته آنها اهمیت زیادی دارد. با اینکه طبق بررسی‌ها، پژوهش‌هایی درباره زندگی جانبازان انجام شده، اما این پژوهش‌ها کمتر به تجربه زیسته جانبازان توجه داشتند و نتایج این پژوهش می‌تواند به جانبازان و افرادی که با آنها سروکار دارند در شناخت بهتر وضعیت آنان و کمک به بهبود وضعیت آنها کمک شایانی نماید. همچنین، نتایج این پژوهش می‌تواند برای بنیاد شهید و امور ایثارگران تلویحات کاربردی بسیاری داشته باشد و آنان بر اساس نتایج این پژوهش برنامه‌هایی برای بهبود وضعیت آنان طراحی و اجرا نمایند. در نتیجه، با توجه به اهمیت بررسی و پژوهش درباره جنبه‌های مختلف زندگی این افراد، هدف پژوهش حاضر بررسی تجربه زیسته جانبازان شهر ایلام بود.

روش‌شناسی

مطالعه حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، کیفی بود. جامعه این پژوهش جانبازان بالای ده درصد عضو بنیاد شهید و امور ایثارگران شهر ایلام بودند که طبق اصل اشباع نظری تعداد ۲۰ نفر از آنها با روش نمونه‌گیری هدفمند به عنوان نمونه انتخاب شدند. طبق اصل اشباع نظری، نمونه‌گیری تا زمانی ادامه می‌یابد که نمونه‌های جدید نتوانند هیچ یافته جدیدی به یافته‌های حاصل از مصاحبه با نمونه‌های قبلی بیفزایند. همچنین، در روش نمونه‌گیری هدفمند، نمونه‌ها با توجه به هدف‌هایی از قبل تعیین شده یا ملاک‌های ورود به مطالعه انتخاب می‌شوند. این ملاک‌ها در پژوهش حاضر شامل جانبازی بالاتر از ده درصد، حداقل تحصیلات دیپلم، متأهل بودن، عدم اعتیاد و مصرف داروهای روان‌پزشکی، عدم دریافت خدمات روان‌شناختی در سه ماه گذشته، عدم وقوع رخداد‌های تنش‌زا مانند طلاق و مرگ نزدیکان در سه ماه گذشته و تمایل جهت شرکت در پژوهش و قبول ضبط مصاحبه‌ها بودند. همچنین، ملاک‌های خروج

نوع مواجهه جامعه طبقه‌بندی کرد. در زمینه هویت‌یابی برخی به راحتی با موقعیت فرزندخواندگی خود کنار آمدند (پذیرش)، عده‌ای دیگر با نوعی ابهام در این زمینه دچار تعارض‌های شدیدی شدند (ابهام) و برخی نیز در میان این دو قرار گرفتند (دوگانگی)، در زمینه روابط خانوادگی آنان بیشترین چالش در تعامل‌ها را با اقوام نزدیک داشتند (چالش قرابتی) و در مواجهه آنان با جامعه نسبت به تعامل‌های خویشاوندی و خانوادگی با کمترین چالش مواجه بودند (پیوند اجتماعی).

Shafiei & Mousavi Viaieh (2022) ضمن پژوهشی با عنوان تجربه زیسته زنان در خانواده‌های آسیب‌دیده از جنگ؛ تأملی بر ایفای نقش همسری در خانواده فرد جانباز به این نتیجه رسیدند که گرانباری نقش حاصل از اجرای همزمان نقش پرستار، همسر، مادری بسط‌یافته، مقوله نارضایتی اقتصادی حاصل از اخلاف نقش نان‌آوری مرد و توأم با تجربه فقر یا عدم تفاهم مالی و در نهایت زوجیت ناکامل ناشی از نارضامندی جنسی، عدم حل تعارض زوجین و اضطراب مداوم همراه با خشونت خانگی مضمون‌های اصلی تجربه زیسته همسران جانبازان هستند که به دلسردی از نقش همسری منجر می‌شوند.

Shafiei & Mousavi Viaieh (2022) ضمن پژوهشی با عنوان مادری بسط‌یافته در تجربه زیسته همسران جانبازان به این نتیجه رسیدند که فشار نقشی و تعارض نقش مادری-پرستاری در زندگی خانوادگی همسران جانبازان پیامدهای بسیاری داشته است. البته بر حسب نوع جانبازی شوهر، منابع مالی خانواده و شرایط فرزندان تجربه زنان متفاوت بود، اما پیامدهای جانبازی پدر خانواده بر فرزندان و تلاش زنان برای وساطت میان شوهر و فرزندان یکی از چالش‌های اصلی همسران جانبازان بود. تعلیق نقش مادری، شکاف نسلی بین پدر و فرزندان، عدم رضایتمندی اقتصادی، داغ ننگ اجتماعی بخشی از تجربه زیسته همسران جانبازان بود که به‌طور فزاینده فشارها و تنش‌های شدیدی را بر آنها تحمیل کرد. در مجموع، نگرانی و فشار نقشی، مادری بسط‌یافته را به مضمون اصلی تجربه زیسته همسران جانبازان در ایفای نقش مادری تبدیل کرد.

Oveysi Fordoei et al (2017) ضمن پژوهشی با عنوان تجربه زیسته جانبازان قطع نخاعی (۷۰ درصد) از فرزندآوری به این نتیجه رسیدند

از مطالعه شامل عدم حضور در مکان هماهنگ‌شده جهت انجام مصاحبه و انصراف از ادامه همکاری و اعلام آن بودند.

روند اجرای پژوهش به این شرح بود که ابتدا بر اساس مبانی نظری و با کمک اساتید، سوال‌هایی جهت مصاحبه با جانبازان طراحی شد. در مرحله بعد اقدام به شناسایی نمونه‌ها جهت انجام مصاحبه شد و پس از هماهنگی با هر یک از نمونه‌ها و مصاحبه با آنان، اقدام به تحلیل نتایج مصاحبه‌ها شد. پس از انجام هر مصاحبه اقدام به تحلیل یافته‌ها شد و این فرآیند تا زمان رسیدن پژوهش به اشباع نظری ادامه یافت. لازم به ذکر است که برای هر یک از نمونه‌ها اهمیت و ضرورت پژوهش تبیین و درباره رعایت موازین اخلاقی به آنان تعهد داده شد. مصاحبه‌ها به صورت حضوری و انفرادی در مکان از قبل هماهنگ‌شده انجام و علاوه بر یادداشت مطالب مهم و کلیدی اقدام به ضبط مصاحبه‌ها شد. در پایان هر مصاحبه از مصاحبه‌شونده به دلیل شرکت در پژوهش تقدیر و تشکر به عمل آمد.

در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده شد.

الف) فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی (Demographic Information Form): فرم اطلاعات جمعیت‌شناختی توسط پژوهشگران پژوهش حاضر طراحی و شامل سوال‌هایی درباره شغل، سن، درصد جانبازی، نوع مجروحیت، محل مجروحیت و عامل مجروحیت بود که باید هر یک از مصاحبه‌شوندگان به آن پاسخ دهند.

ب) مصاحبه نیمه‌ساختاریافته (Semi-Structured Interview): مصاحبه نیمه‌ساختاریافته توسط پژوهشگران پژوهش حاضر طراحی و شامل سوال‌هایی درباره تجربه زیسته جانبازان بود

که باید هر یک از مصاحبه‌شوندگان به آن پاسخ دهند. هر یک از سوال‌های مصاحبه از همه مصاحبه‌شوندگان پرسیده شد و علاوه بر یادداشت مطالب مهم و کلیدی هر مصاحبه اقدام به ضبط مصاحبه‌ها جهت بررسی مجدد شد. پس از اتمام پاسخگویی به هر سوال، مصاحبه‌کننده سوال بعدی را پرسید و این فرآیند تا پاسخگویی به همه سوال‌ها ادامه یافت. لازم به ذکر است که قبل از انجام مصاحبه با مصاحبه‌شوندگان درباره شرایط مصاحبه (از جمله ضبط مصاحبه‌ها با رعایت موازین اخلاقی) گفتگو و موافقت آنها اخذ شد. سپس، با آنان درباره مکان و زمان مصاحبه هماهنگی لازم به عمل آمد و مصاحبه‌ها در مکان و زمان از قبل تعیین‌شده به صورت انفرادی انجام شدند. پس از هر مصاحبه اقدام به کدگذاری یافته‌ها شد و این فرآیند تا زمانی ادامه یافت که پژوهش به اشباع رسید. لازم به ذکر است که مدت زمان مصاحبه با هر یک از خبرگان حدود ۴۰ تا ۶۰ دقیقه طول کشید. آخرین نکته درباره مصاحبه نیمه‌ساختاریافته اینکه، روایی آن با روش مثلث‌سازی تایید و پایایی آن با روش ضریب توافق بین دو کدگذار ۰/۸۶ به دست آمد.

داده‌های پژوهش حاضر با روش‌های کدگذاری باز، محوری و انتخابی در نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند.

یافته‌ها

در این پژوهش با ۲۰ نفر از جانبازان متأهل مصاحبه انجام شد؛ به طوری که نتایج اطلاعات جمعیت‌شناختی آنها شامل شغل، سن، درصد جانبازی، نوع مجروحیت، محل مجروحیت و عامل مجروحیت در جدول ۱ قابل مشاهده است.

جدول ۱. نتایج اطلاعات جمعیت‌شناختی آنها شامل شغل، سن، درصد جانبازی، نوع مجروحیت، محل مجروحیت و عامل مجروحیت

کد	شغل	سن	درصد جانبازی	نوع مجروحیت	محل مجروحیت	عامل مجروحیت
۱	مستمری‌بگیر بنیاد	۵۵	۴۰٪	دست، پا و چشم	منطقه عملیاتی مهران	اصابت ترکش
۲	پیمانکار ساختمان	۵۹	۳۵٪	چشم، کمر، پشت سر و کتف	منطقه عملیاتی جزیره مجنون	اصابت ترکش
۳	بازنشسته	۵۸	۱۰٪	کتف	مهران - قلاویزان	اصابت ترکش
۴	مستمری‌بگیر بنیاد	۵۹	۱۵٪	اعصاب و روان	منطقه عملیاتی چنگوله	اصابت ترکش
۵	مستمری‌بگیر بنیاد	۵۶	۳۵٪	گوش، فک و پا	گیلان غرب	اصابت ترکش
۶	مستمری‌بگیر بنیاد	۵۴	۳۵٪	سر، صورت و دست چپ	منطقه عملیاتی مهران	موج انفجار

۷	بازنشسته بانک	۶۱	۲۵٪	سر و صورت	منطقه عملیاتی میمک	ترکش و موج انفجار
۸	مستمری بگری بنیاد	۵۴	۲۵٪	سر، صورت، دست‌ها و بدن	کربلای ۱۰ در منطقه ماعوت	شیمیایی
۹	بازنشسته	۶۳	۳۵٪	شکم، کشاله ران و داخلی	عملیات بیت المقدس	اصابت ترکش
۱۰	مستمری بگری بنیاد	۴۷	۲۵٪	سر، صورت و دست‌ها	منطقه صالح آباد مهران	اصابت ترکش اشپای باقی مانده جنگ
۱۱	کارمند ارتش	۶۳	۵۰٪	تمام اعضای بدن	منطقه عملیاتی سرپل ذهاب	اصابت ترکش و شکنجه دوران اسارت
۱۲	بازنشسته بهداری	۵۵	۲۵٪	تمامی اعضای بدن	منطقه عملیاتی چنگوله	اصابت ترکش
۱۳	کارمند تأمین اجتماعی	۶۲	۲۵٪	ناحیه ران پای چپ	منطقه عملیاتی مهران	اصابت ترکش
۱۴	کارمند بنیاد	۵۰	۳۵٪	ناحیه شکم	بمباران ایلام توسط هواپیما	اصابت ترکش
۱۵	کارمند سپاه	۵۸	۲۵٪	بازوی راست	جبهه مهران	اصابت ترکش
۱۶	کارمند سپاه	۶۳	۵۵٪	قطع پای راست، نخاع و شکستگی پای چپ و سر	شلمچه، میمک، مهران و حلبچه	اصابت ترکش و تیر مستقیم
۱۷	بازنشسته آموزش و پرورش	۵۵	۵۵٪	تمامی اعضای بدن	منطقه عملیاتی چنگوله	اصابت ترکش و شکنجه دوران اسارت
۱۸	بازنشسته آموزش و پرورش	۶۳	۵۰٪	تمامی اعضای بدن	منطقه عملیاتی مهران	شکنجه دوران اسارت
۱۹	کارمند آموزش و پرورش	۵۹	۵۰٪	تمام اعضای بدن	منطقه عملیاتی چنگوله	اصابت ترکش
۲۰	کارمند آموزش و پرورش	۵۴	۳۰٪	چشم، صورت، پا، ریه و داخلی	منطقه عملیاتی حلبچه	شیمیایی

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، وضعیت شغل، سن، گزارش شده است. نتایج کدگذاری باز، محوری و انتخابی برای درصد جانبازی، نوع مجروحیت، محل مجروحیت و عامل تجربه زیسته جانبازان در جدول ۲ قابل مشاهده است. مجروحیت جانبازان شرکت کننده در پژوهش حاضر به تفکیک آنها

جدول ۲. نتایج کدگذاری باز، محوری و انتخابی برای تجربه زیسته جانبازان

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفهوم
زمینه اقتصادی	وضعیت اقتصادی	۱. اشتغال خود یا اعضای خانواده
		۲. خانواده پر جمعیت
		۳. داشتن وسیله نقلیه
	کیفیت تجربه اقتصادی	۴. تجربه یا عدم تجربه مشکلات اقتصادی ۵. احساس یا عدم احساس مشقت اقتصادی
زمینه اجتماعی	کیفیت سکونت	۶. شهرنشینی - روستائینی ۷. کیفیت مکان زندگی ۸. موضع نسبت به محل زندگی
		۹. کیفیت ارتباط با اعضای خانواده
		۱۰. کیفیت ارتباط با اقوام ۱۱. کیفیت ارتباط با دوستان
	کیفیت ارتباطی	۱۲. کیفیت ارتباط با اساتید سابق و فعلی ۱۳. کیفیت مقبولیت در بین خانواده
مقبولیت		

۱۴. کیفیت مقبولیت در بین دوستان		
۱۵. کیفیت مقبولیت در بین اقوام		
۱۶. کیفیت تعصب مذهبی		
۱۷. موضع درباره دین رایج	دیانت	
۱۸. کیفیت شرکت در مراسم مذهبی		
۱۹. کیفیت مطالعه کتاب		
۲۰. کیفیت مطالعه مقاله‌های علمی	کیفیت مطالعه	
۲۱. نوع کتاب‌های مورد مطالعه		
۲۲. داشتن کتاب چاپی	روزمه علمی	
۲۳. داشتن مقاله چاپی		زمینه فرهنگی
۲۴. آگاهی از اخبار روز ایران و جهان	دانش و آگاهی	
۲۵. شناخت مسائل مهم روز ایران و جهان		
۲۶. کیفیت شناخت انواع و سبک‌های فیلم		
۲۷. پی‌بردن به پیام‌های پنهان فیلم‌ها	رساله‌شناسی	
۲۸. نوع فیلم‌های مورد علاقه		
۲۹. احساس موضع نسبت به پدیده جانبازی		
۳۰. تلاش یا عدم تلاش برای تبدیل چالش به فرصت و داشتن صبر، شکیبایی، امید و انگیزه	وضعیت تجربه جانبازی	
۳۱. نقش عوامل موثر در تسهیل کیفیت تجارب زیسته جانبازی		
۳۲. تجربه یا عدم تجربه از سختی‌ها، مشکل‌ها و چالش‌های زیسته جانبازی	کیفیت تجربه زیسته جانبازی	
۳۳. احساس یا عدم احساس رنج، مشقت و درد از وضعیت جانبازی		
۳۴. نگاه خانواده نسبت به شخص جانباز		
۳۵. نظر اقوام و بستگان نسبت به شخص جانباز		
۳۶. نگاه جامعه نسبت به جانباز	نگرش و دیدگاه جامعه به جانبازان	زمینه جانبازی
۳۷. نظر دوستان نسبت به مشقت و رنج شخص جانباز		
۳۸. نظر اقوام و بستگان نسبت به مشکلات شخص جانباز		
۳۹. نظر خانواده نسبت به چالش‌های جانباز		
۴۰. نظر جامعه نسبت به جایگاه و منزلت جانباز	جایگاه و منزلت جانباز	
۴۱. نظر خانواده نسبت به جایگاه و منزلت جانباز		
۴۲. نظر نسبت به جانبازان آشنا		
۴۳. نظر نسبت به جانبازان مناطق مختلف	نگرش نسبت به جانبازان خارج از کشور	
۴۴. نظر نسبت به جانبازان کشورهای دیگر		

جانبازی (با ۵ مقوله فرعی وضعیت تجربه جانبازی، کیفیت تجربه زیسته جانبازی، نگرش و دیدگاه جامعه به جانبازان، جایگاه و منزلت جانباز و نگرش نسبت به جانبازان خارج از کشور) شناسایی شد.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، برای تجربه زیسته جانبازان ۴۴ مفهوم، ۱۵ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی شامل زمینه اقتصادی (با ۲ مقوله فرعی وضعیت اقتصادی و کیفیت تجربه اقتصادی)، زمینه اجتماعی (با ۴ مقوله فرعی کیفیت سکونت، کیفیت ارتباطی، مقبولیت و دیانت)، زمینه فرهنگی (با ۴ مقوله فرعی کیفیت مطالعه، روزمه علمی، دانش و آگاهی و رساله‌شناسی) و زمینه

با توجه به اینکه برخی جانبازان کیفیت زندگی خود را نامناسب و نامطلوب گزارش می‌کنند و از آنجایی که کیفیت زندگی انسان‌ها به‌عنوان چارچوبی برای ارائه خدمات و تخصیص منابع در نظر گرفته می‌شود و ارتباط تنگاتنگی با بخش‌های فرهنگی، اجتماعی و روان‌شناختی دارد، لذا برای ایجاد، حفظ و ارتقای تعادل زندگی جانبازان جنگ هشت ساله ایران و تلاش برای بهبود وضعیت آنها پس از گذشت سال‌ها از حادثه مجروحیت و نائل‌شدن به درجه جانبازی، هدف پژوهش حاضر بررسی تجربه زیسته جانبازان شهر ایلام بود.

نتایج این مطالعه حاکی از آن بود که برای تجربه زیسته جانبازان ۴۴ مفهوم، ۱۵ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی شامل زمینه اقتصادی (با ۲ مقوله فرعی وضعیت اقتصادی و کیفیت تجربه اقتصادی)، زمینه اجتماعی (با ۴ مقوله فرعی کیفیت سکونت، کیفیت ارتباطی، مقبولیت و دیانت)، زمینه فرهنگی (با ۴ مقوله فرعی کیفیت مطالعه، روزمه علمی، دانش و آگاهی و رساله‌شناسی) و زمینه جانبازی (با ۵ مقوله فرعی وضعیت تجربه جانبازی، کیفیت تجربه زیسته جانبازی، نگرش و دیدگاه جامعه به جانبازان، جایگاه و منزلت جانباز و نگرش نسبت به جانبازان خارج از کشور) شناسایی شد. این نتیجه از جهاتی با نتایج پژوهش‌های گذشته در این زمینه شامل [Naderi & Oveisi](#) (2025) [Fordoei](#)، [Shafiei & Mousavi](#) (2022)، [Shafiei & Mousavi](#) (2022) [Viaieh](#) و [Oveysi Fordoei et al](#) (2017) همسو بود.

در تشریح یافته‌های این مطالعه می‌توان استنباط کرد که برای بهبود زمینه اقتصادی جانبازان باید ضمن توجه به اعضای خانواده جانبازان و گستردگی و پر جمعیت بودن آن، برای اشتغال جانبازان و اعضای خانواده‌های آنان و تهیه وسیله نقلیه شخصی برای جانبازان اقدام نمود و زمینه را برای عدم تجربه مشکلات اقتصادی و احساس مشقت اقتصادی در آنان کاهش داد. برای ارتقای وضعیت اجتماعی جانبازان باید به شهرنشینی-روستانشینی، کیفیت مکان زندگی، کیفیت ارتباط با اعضای خانواده، اقوام، دوستان و اساتید سابق و فعلی، کیفیت مقبولیت در بین خانواده، دوستان و اقوام و کیفیت تعصب دینی و مذهبی و شرکت در مراسم‌ها و آیین‌های مربوط به آن توجه ویژه داشت و زمینه را برای بهبود موضع نسبت به محل زندگی و ارتقای موضع درباره دین و مذهب فراهم نمود. همچنین، برای ارتقای زمینه

فرهنگی باید به کیفیت مطالعه کتاب و مقاله‌های علمی، نوع کتاب‌های مورد مطالعه جانبازان، داشتن کتاب‌ها و مقاله‌های چاپی، آگاهی و شناخت اخبار و مسائل مهم روز ایران و جهان، کیفیت آگاهی و شناخت انواع و سبک‌های فیلم و درک پیام‌های پنهان آنها و نوع فیلم‌های مورد علاقه جانبازان توجه نمود. علاوه بر آن، برای بهبود زمینه جانبازی باید به مفاهیمی مانند موضع‌گیری نسبت به پدیده جانبازی، تلاش یا عدم تلاش برای تبدیل چالش به فرصت، تشویق به داشتن صبر، شکیبایی، امید و انگیزه، نقشه عوامل موثر رد تسهیل کیفیت تجربه‌های جانبازی، وضعیت تجربه سختی‌ها، مشکل‌ها و چالش‌های زیسته جانبازی، وضعیت میزان احساس رنج، مشقت و درد از وضعیت جانبازی، نگاه خانواده، اقوام و جامعه نسبت به شخص جانباز، نظر دوستان، اقوام و خانواده نسبت به مشقت، درد، رنج، مشکل‌ها و چالش‌های زندگی جانبازان، نظر خانواده و جامعه به جایگاه و منزلت جانبازان، نظر نسبت به جانبازان آشنا، جانبازان مناطق مختلف و جانبازان کشورهای دیگر توجه داشت.

به‌طور کلی، نتایج مطالعه حاضر حاکی از وجود مشکل‌های مالی، شغلی، بهداشتی و درمانی برای جانبازان بود و عواملی از قبیل عدم درک یا درک پایین بیماری جانبازان توسط خانواده، دوستان و جامعه، وضعیت شغلی جانبازان و اعضای خانواده، عدم رعایت نکات بهداشتی و درمانی و وضعیت نامطلوب مالی از جمله عواملی هستند که بر وضعیت زندگی جانبازان تاثیر منفی می‌گذارند. این نتایج حاکی از وجود مشکل در ابعاد عاطفی، مالی، اجتماعی، فرهنگی، بهداشتی و درمانی است و بر همین اساس، برنامه‌ریزی برای بهبود وضعیت‌ها و زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جانبازی در زندگی جانبازان لازم و ضروری به نظر می‌رسد.

هر پژوهشی در هنگام اجرا با محدودیت‌هایی مواجه است و از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به محدودشدن نمونه پژوهش به جانبازان بالای ده درصد عضو بنیاد شهید و امور ایثارگران شهر ایلام و استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند اشاره کرد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران آتی تجربه زیسته جانبازان سایر شهرها را بررسی و نتایج آنها را با نتایج پژوهش حاضر مقایسه نمایند. پیشنهاد پژوهشی دیگر استفاده از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی مانند تصادفی ساده برای انتخاب نمونه‌ها است تا از این طریق

- Edalatkhah, Z., Bagheri, F., & Zare-Bahramabadi, M. (2022). Predicting the quality of life of injured veterans' spouses: The role of spiritual intelligence and emotional self-regulation. *Journal of Pizhūhish Dar Dīn Va Salāmat*, 8(4), 71-83. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v8i4.37229>
- Goldstein, K. M., Pace, R., Dancu, C., Raman, S. R., Bridges-Curry, Z., Klimek-Johnson, P., & et al. (2025). An evidence map of the women veterans' health literature, 2016 to 2023: A systematic review. *JAMA Network Open*, 8(4), e256372. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2025.6372>
- Khaledi, A., Cherami, M., Ahmadi, R., & Sharifi, T. (2022). Validation and effectiveness of women's psychological empowerment package on resilience and mental health of women with veteran husbands. *Military Caring Sciences*, 9(3), 216-230. <http://dx.doi.org/10.2010.22034/9.3.216>
- Mikaeili, N., & Einy, S. (2022). The mediating role of self-efficacy in the relationship between cognitive appraisal and spiritual well-being of veterans with post-traumatic stress disorder. *Journal of Pizhūhish Dar Dīn Va Salāmat*, 8(3), 21-37. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v8i3.34470>
- Mohammadi, M., Rezaei Sharif, A., Sheikholeslami, A., Ghamari Givi, H. (2022). A qualitative analysis of the problems of women with a veteran husband: A phenomenological study. *The Islamic Journal of Women and the Family*, 10(4), 31-51. <https://doi.org/10.22034/pzk.2022.12534.1871>
- Mozaffari, V. (2019). Effectiveness of cognitive mindfulness-based-therapy on resilience and emotional control of psychiatric veteran's wives. *Iranian Journal of War & Public Health*, 11(2), 61-66. <https://doi.org/10.18869/acadpub.ijwph.11.2.61>
- Naderi, A., & Oveisi Fordoei, M. (2025). The lived experience of adopted children in families of spinal cord amputation veterans. *Sociological Review*, 32(1), 145-160. <https://doi.org/10.22059/jsr.2025.363725.1892>
- Nasiri, M. (2023). Effect of regular exercise program on quality of life, self-confidence and mental health in non-active veterans. *Islamic Studies*, 7(2), 93-102. https://ish.tums.ac.ir/article_40356.html?lang=en
- Oveysi Fordoei, G., Nazari, F., Mohammadi Ghare Ghani, M. A., & Gharagozlou, K. (2021). Lived experience of war veterans with complete spinal cord injury: A study focusing on the process of having children. *Social Welfare Quarterly*, 21(80), 201-243. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.17358191.1400.21.8.0.9.0>
- Shafiei, S. S., & Mousavi Viaieh, F. (2022). The lived experience of women in war-affected families; A reflection on the role of a wife in a veteran's family. *Journal of Iranian Social Studies*, 16(1), 78-99. <https://doi.org/10.22034/jss.2022.553946.1696>
- Shafiei, S. S., & Mousavi Viaieh, F. (2021). Phenomenological study of social isolation and

خطای نمونه‌گیری کاهش یابد و یافته‌ها و نتایج پژوهش قابلیت تعمیم بیشتری به جامعه داشته باشد. با توجه به مفاهیم و مقوله‌های فرعی و اصلی شناسایی شده برای تجربه زیسته جانبازان می‌توان زمینه را برای بهبود کیفیت زندگی آنها به‌ویژه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جانبازی را فراهم نمود. در نتیجه، با توجه به نتایج پژوهش حاضر و نقش زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جانبازی در وضعیت زندگی جانبازان و اعضای خانواده آنان پیشنهاد می‌شود که برای بهبود وضعیت زندگی آنان اقدام به توجه ویژه به حقوق اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، وضعیت معیشت و بهبود نگاه و دیدگاه خانواده، اقوام و اعضای جامعه به جانبازان و پدیده جانبازی نمود و شرایط را برای ایجاد و ارتقای فضای امید، شوق، رغبت و انگیزه در زندگی جانبازان و اعضای خانواده آنها مهیا ساخت.

تعارض منافع

هیچ تعارض منافی وجود نداشت.

حامی مالی

این پژوهش با هزینه شخصی انجام شد و حامی مالی نداشت.

ملاحظات اخلاقی

در این مطالعه تلاش شد تا همه موازین و ملاحظات اخلاقی رعایت گردد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان مقاله با یکدیگر مشارکت نمودند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از مسئولان بنیاد شهید و امور ایثارگران شهر ایلام و جانبازان بالای ده درصد عضو آن به ترتیب برای قبول و همکاری جهت انجام پژوهش و شرکت در پژوهش و قبول ضبط مصاحبه‌ها تقدیر و تشکر می‌شود.

References

- Bahrami, H., Notash, M., & Farokhi, N. (2021). Construction and validation of the visual projection test in order to evaluate PTSD derangement in casualties of the war and NAJA. *Quarterly Journal of Police Cultural Studies*, 8(1), 1-12. <https://doi.org/10.22034/hpsj.2021.207279.1038>
- Bradwisch, S. A. B. (2022). Unique health stressors impacting female veterans. *Nursing*, 52(5), 26-31. <https://doi.org/10.1097/01.nurse.0000827140.16112.8f>

- social problems of veterans' families: Studying viewpoints of spouses. *Social Problems of Iran*, 12(1), 333-354.
<http://dx.doi.org/10.52547/jspi.12.1.333>
- Shafiei, S. S., & Mousavi Viaieh, F. (2020). Extended motherhood in the lived experience of disabled veterans' wives. *The Women and Families Cultural-Educational*, 15(52), 107-128.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26454955.1399.15.52.5.8>
- Sullivan-Baca, E., Rehman, R., Lorkiewicz, S. A., Van Cott, A. C., & Haneef, Z. (2024). Psychiatric comorbidities in women veterans with epilepsy. *Journal of Women's Health*, 33(3), 301-307.
<https://doi.org/10.1089/jwh.2023.0495>
- Vashi, A. A., Wong, E. P., Egelfeld, J. R., Asch, S. M., & Nevedal, A. L. (2024). Why veterans choose VA versus non-VA emergency care: A qualitative study. *Military Medicine*, 189(11-12), 2655-2664.
<https://doi.org/10.1093/milmed/usae259>